

בבא קמא סוגיה ז (דף ג ע"ב): צרורות

עד כה הגמרא דנה בנזק ישיר שעשתה בהמתו של אדם לרכוש חברו, כגון שן (למשל אכלה את הפרחים שבחצר השכן), רגל (למשל דרכה על הפרחים של השכן) או קרן (למשל שורו נגח את שור השכן ברחוב). וראינו שקרן שונה משן ורגל בכמה עניינים ודינים: א) קרן הוגדרה כ"שינוי", כלומר נזק משונה לעומת שן ורגל שהן נזק רגיל, ב) שן ורגל הוגדרו כ"ממון" (כלומר חיוב ממון ברור – "הזקת, שילמת!") ואילו קרן הוגדרה כ"קנס" (כלומר מעיקר הדין לא היית צריך לשלם כי לא יכלת באמת לשמור, אך התורה בכל זאת הטילה עליך קנס), ג) שן ורגל משלמים נזק שלם ואילו קרן משלמת חצי נזק בשלוש הפעמים הראשונות (והשור נקרא אז "תם") ורק מהפעם הרביעית משלמת נזק שלם (והשור נקרא "מועד"), ד) שן ורגל משלמים "מן העלייה" (כלומר מכל הרכוש של בעל הבהמה המזיקה) ואילו קרן משלמת "מגופו" (מהשווי של השור שנגח ולא יותר, אף אם הנזק גבוה יותר), ה) שן ורגל משלמים רק על נזק ברשות הניזק ואילו קרן משלמת גם על נזק ברשות הרבים. בסוגייתנו הגמרא דנה בנזק עקיף שעשתה בהמתו של אדם (מה שנקרא "שור שהזיק על ידי כוחו"), כגון על ידי בעיטה באבן שאפה משום כך ומזיקה (= "צרורו"). במקרה של צרורות ישנה קבלה, "הלכה למשה מסיני", שבעל הבהמה משלם חצי נזק.

גמרא ב"ק ג ע"ב: ... בחצי נזק צרורות דהלכתא גמירי לה ואמאי קרי לה תולדה דרגל לשלם מן העלייה...
רש"י שם: בחצי נזק צרורות - שהיתה מהלכת והתיזה צרורות ברגליה ושיברו את הכלים, דקיימא לן דהלכתא גמירי לה למשה מסיני דממונא הוא ולא קנס, ואע"ג דפלגא נזק (תשלום חצי נזק) של נגיחה הוי קנס, כדאמרין לקמן האי פלגא נזקא (של צרורות) ממונא הוא. והלכך לאו תולדה דקרן הוא אלא דרגל, דמכח רגל הוא דאתו. וכרגל (לגמרי) לא הוי, דרגל משלם נזק שלם... ואמאי קרי לה תולדה דרגל - הואיל ואינה משלמת כמותה.

א. בסוגיית "צרורות" אנו למדים שאדם חייב על נזק שנוצר מכוחה של בהמתו ולא רק מגופה. נע"ן בדברי הרמב"ם הלכות נזקי ממון פ"ב ה"ה:

רמב"ם נזקי ממון פ"ב ה"ה
היתה מהלכת ברשות הרבים ובעטה והתיזה צרורות והזיקו ברשות הרבים, פטור. ואם תפס הניזק רביע נזק אין מוציאין מידו שהדבר ספק הוא שמא שינוי הוא ואינו תולדת רגל שהרי בעטה.

1) נתח את הספק ה'ה' הרמב"ם? (דבר האנוחיס' fe קרן ור'ה).

ב. הראב"ד שם משיג על הרמב"ם:

השגת הראב"ד (שם) - היתה מהלכת בר"ה ובעטה וכו' שהדבר ספק שמא שינוי הוא.
אמר אברהם: זו טעות היא כי בודאי הביעוט שינוי הוא! דאי לא שינוי, בצרורות לרביע נזק היכי משכחת לה?! ובעיא דר' ירמיה מר' זירא בבא קמא יט ("בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא: היתה מהלכת ברשות הרבים והתיזה והזיקה, מהו? לקרן מדמינן ליה וחייבת או דלמא תולדה דרגל הוא ופטורה?) לא בביעוט הוא אלא

עמותת תורה אחרי צבא

לשילוב תורה בחיי המעשה

בצרורות כי אורחיהו, וקא מיבעיא ליה אם הוא חייב ברשות הרבים הואיל וחצי נזק הוא כקרן או פטור דכי אורחיה הוא כרגל. ופשט ליה כהלכתא דפטור...

2) מה החילוק שצוה הראב"ד בנזק שנעשה על ידי כוחו של השור?

3) מה המחלוקת בין הראב"ד לראמ"ט, ביחס לכוחו של השור?

ג. נראה עתה את הגמרא לקמן יז ע"ב בדעת רבא בבבב"יתא דתרנגולין:

תנו רבנן: תרנגולין שהיו מפריחין ממקום למקום ושברו כלים בכנפיהן, משלם נזק שלם. ברוח שבכנפיהן, משלמין חצי נזק. סומכוס אומר נזק שלם. תניא אידך: תרנגולין שהיו מהדסין על גבי עיסה ועל גבי פירות וטינפו או ניקרו, משלם נזק שלם. העלו עפר או צרורות, משלמין חצי נזק. סומכוס אומר נזק שלם. תניא אידך: תרנגול שהיה מפריח ממקום למקום ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיברה את הכלים, משלם חצי נזק. סתמא כרבנן. אמר רבא בשלמא סומכוס קסבר כחו כגופו דמי, אלא רבנן אי כגופו דמי, כוליה נזק בעי לשלם! ואי לאו כגופו דמי, חצי נזק נמי לא לשלם! הדר אמר רבא לעולם כגופו דמי, וחצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה:

4) מה הה"א של רבא לומר שרובן לא יתכן חיוב של חצי נזק במקרה של נזק על ידי האוויר של הלזת הכנפיים?

ד. נע"ן בדף ג ע"ב בענין כיחו וניעו של אדם ועי"ן ברש"י שם:

... אלא אכיוו וניעו, היכי דמי? אי בהדי דאזלי קמזקי, כחו הוה. אי בתר דנייח, בין לרב בין לשמואל היינו בור...
רש"י שם: כיחו (של אדם): רוק הפה, ניעו ליחת החוטם. אי בהדי דאזלי מזקי - שנפל על השיראים וטנפוה או לתוך המשקין ונמאסו: כחו הוא - והיינו אדם גופו וחייב: אי בתר דנייח - אחר נוח הרוק לארץ הזיקו שהחלק אדם בהם: בין לרב בין לשמואל היינו בור - דהא ודאי תקלה דאפקרה היא:

5) מה קשה משם לספיקו של רבא? (מה דין כוחו של אדם?)

עמותת תורה אחרי צבא

לשילוב תורה בחיי המעשה

ה. נחدد את תמיהתו של רבא על ידי דברי אהל ישעיהו ב"ק סוגיה דצרות סי"א. כדי להבין את דבריו כדאי לחזור על כמה שורות בגמרא וברש"י.

בבא קמא דף יז עמוד ב

תנו רבנן: בהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר, כיצד? בהמה שנכנסה לחצר הניזק, והזיקה בגופה דרך הלכה, ובשערה דרך הלכה, באוכף שעליה, ובשליף שעליה, ובפרומביא שבפיה, ובזוג שבצוארה, וכו'.

רש"י שם

תנא אבות - רגל ממש שדרסה ברגליה וסיפא קתני תולדות הבהמה מועדת להלך כדרכה ולשבר בגופה ובשערה ובשליף שעליה דרך הלכה דתולדות דרגל הן דהזיקה מצוי ואין כוונתה להזיק.

בבא קמא דף יז עמוד א

התרנגולין מועדין להלך כדרכן ולשבר. היה דליל קשור ברגליו, או שהיה מהדס ומשבר את הכלים - משלם חצי נזק.

רש"י בבא קמא דף יט עמוד ב

אלא מתנני - לא מתוקמא אלא באדייה אדויי שזרק התרנגול הדליל ושיבר בזריקתו כלים דהו צרות.

אהל ישעיהו בבא קמא סוגיא דצרות סי"א

ועפ"י ד' הגר"ח ביאר הגר"ד (בברכת שמואל י"ט ב) ספיקא דרבא, דהנה חזינן דבהמה שהזיקה בשליף שעליה (משהו שקשור לגופה ובוה היא מזיקה תוך כדי הליכה) הוי תולדה דרגל, ואף דדמי האי היזק בתכונת המעשה לרגל, מכל מקום הוי תולדה ולא אב, הואיל ובאופן המעשה לא דמי למזיק דרגל, דהא לא נעשה ההיזק ע"י גוף הבהמה כי אם ע"י שליף. ומהא לענין צרות, דאף דבכל דוכתי דין הוא דכוחו כגופו, מכל מקום לענין חיוב נזקי ממונו לא סגי בהא. דכשם שחזינן גבי שליף דהא דחלוק ההיזק באופן המעשה הוי טעם דיהא תולדה ולא אב, אף דדמי בתכונת המעשה, הכא נמי גבי צרות, דאף דכוחו דינו כגופו, מכל מקום חלוק טפי באופן המעשה, דמזיק דשור הוי גופו וצרותו כוחו הוא. ומדחלוק טפי אף תולדה לא הוי, ולולי הלכה למשה מסיני היה פטור על הצרות, דלאו בכלל שור הוא כלל. אלא דחידשה ההלכה דמכל מקום חייב חצי נזק. ובהא בעי רבא, דמאי האי חיובא דחצי נזק שנאמר כהלכה, דאי נתחדש דכוחו כגופו, דהיינו דאף היזק ע"י כוחו הוי בכלל מזיק דשור, א"כ יתחייב נזק שלם. ואי לאו בכלל שור הוא, א"כ חצי נזק נמי לא!

6) איך הוא מסביר את התמיהה של רבא? מה היינו סוקרים
לולי הלכה למשה מסיני?

כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ... זוכה לבינה כיששכר, דכתיב: "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל"

עמותת תורה אחרי צבא

לשילוב תורה בחיי המעשה

תשובות

- (1) ספק אם בעיטה היא שינוי בצרורות ולכן היא תולדה של קרן ויש חיוב ברשות הרבים, או שמא היא עדיין תולדה דרגל ופטור ברשות הרבים.
- (2) הוא עושה הבדל בין צרורות רגילים, שהתיזה תוך כדי הליכה, לבין בעיטה שיש בה כוונה להתיז והפעלת כוח לכך.
- (3) לפי הראב"ד בבעיטה שגרמה לצרורות אין ספק שמדובר בשינוי, ולכן זה דומה לקרן. לפי הרמב"ם יש ספק בדבר. כלומר לפי הרמב"ם "הכוחו" של השור בצרורות הוא רגל וספק אם יכול להיות קרן, ואילו לפי הראב"ד במקרה של בעיטה הוא ודאי קרן.
- (4) אם אומרים בבהמה "כוחו כגופו" אז שייך לשלם נזק שלם, ואם "כוחו לאו כגופו", אז פטור.
- (5) משמע שברור שכוחו כגופו.
- (6) לולי הלכה למשה מסיני היינו סוברים שבצרורות פטור לגמרי, כי הנזק נעשה בצורה שונה לגמרי מרגל. לאחר שנתחדש החיוב על ידי הלכה למשה מסיני, והמשמעות היא שאומרים כוחו כגופו בבהמה, אז תמה רבא למה אין כאן זנק שלם?